

Azatlığın Sesi: Bahtiyar Vahapzade

2009 yılının 13 Şubatında, Türkiye ve Azerbaycan bayraklarına sarılı naaşıyla ebediyete intikal eden; Türkiye ve Azerbaycan kardeşliğini “Bir ananın iki oğlu” dizeleriyle belleklere kazıyan Bahtiyar Vahapzade; sadece kardeş ülke Azerbaycan’ın değil, doğusuyla batısıyla bütün Türklerin sesi olmuş, 20. asrın en hayşiyetli seslerinden biridir.

Vahapzade, “azatlık” yani özgürlük, vatan, dil ve din sevgisi etrafındaki şürleri, ilmi eserleri ve tiyatroları ile bir dönemin dili olmuş, diliyle duygularıyla halkıyla bütünleşmiş ve halkı da onu “halk şairi” unvanıyla bağına basmıştır. O, şairliğinin yanında, aynı zamanda güçlü bir tiyatro yazarı, edebiyat muallimi, bilim adamı, siyasetçi, kendini milletini aydınlatmaya adanmış büyük bir fikir adamıdır. Fakat “Muallimlik benim günüm, hayatım / Şairlik en yüce duygularımdır” diyen ve kırkı aşkın şiir kitabına sahip Bahtiyar Vahapzade, öncelikle şairdir.

Onun şüri ise azatlığa, hürriyete adanmıştır. O “azatlığın sesi”dir. 20. asrın ilk yarısında emperyalizme karşı bir hürriyet abidesi olarak yükselen Mehmet Akif Ersoy gibi; Vahapzade de, 20. asrın ikinci yarısında insanı yok etmeye dönük baskılara, zulümlere, savaşlara karşı, insanı hür olarak yaşatabilmenin savaşını veren, bir karakter ve hürriyet abidesidir.

Onun 84 yıllık ömrü, son dokuz yılı dışında 20. yüzyılda ve son 18 yılı dışında da Sovyet esareti döneminde geçmiştir. Vahapzade, bir taraftan savaşları ve felaketleriyle insanlık tarihinin en dehşet verici asrı olarak kabul edilen 20. asrın; bir taraftan da dünya tarihinin şahit olduğu en acımasız yönetimlerden biri olan Sovyet zulmü karşısında; dimdik ayakta kalmayı başarmış yazarlardan biridir. Bu sebeple Bahtiyar Vahapzade, özgürlük mücadelesine hizmetleri sebebiyle, ülkesinde 1995 yılında “İstiklal Nişanı” ile ödüllendirilmiştir.

Vahapzade, düşünceleri, yazdığı şürleri ve bestelenen “Bir milletlik iki devlet” şüriyle de Türkiye Türklerinin gönünde taht kurmuş; kendisine Atatürk Kültür Merkezimizce 1998 yılında şeref üyeliği payesi verilmiştir. Bu sebeple, onun ölümünün birinci yılında düzenlediğimiz bu uluslararası toplantı, Merkezimiz açısından da özel bir anlam ifade etmektedir.

Andre Gide'in, " sanat baskıdan doğar " sözünü doğrularcasına, Sovyet baskısı, Azeri Türkleri arasında da, çağını sorgulayan, büyük bir fikir adamını yaratmıştır. Vahapzade, masalların, halk hikâyelerinin bile rejim açısından tehdit olarak görüldüğü Sovyet zulmü altında dünyaya gözlerini açmış; bu baskı ve zulüm döneminde zihniyet dünyasını örmeye çalışmış bir aydındır:

Okşadı gözümü daha çocukken
Ocağın rengarenk alevi, közü.
Dünyaya geleli, bilmirem neden
Ne ye vurulduksa yandırdı bizi.

Daha çocukluk yıllarında, " devrinin alevi " yle gözleri " okşanan ", insanların " kaçgın " olmaya mahkûm edilmesine, KGB tarafından şehit edilmesine tanıklık eden şair; milletinin onurunu savunduğu " Gülistan " isimli şüri sebebiyle, 1959 'da üniversiteden iki yıllığına uzaklaştırılır. Hayatı boyunca tutuklanma korkusuyla yaşar. Ama hakikat yolundan sapmayı aklının ucundan bile geçirmez. Birçok eserini yurt dışına kaçıtarak yayımlanmasını sağlar.

Onun sanatının özünü, içinde kor gibi yanan " dahili ıstırapları " oluşturur. Yazdığı bir çok şiir ve eserin hedefi, " çağdaş hayat " yani 20. asır ve içinde yaşadığı " totaliter sistem " dir. Ona göre, insan ancak " ıstırap ateşinden geçtikten sonra " hayatı ve dünyayı anlamaya başlar. Vahapzade, kısaca yaşamayı " yanıp, erimek " olarak anlamıştır. Ona göre yaşamak, " bir şeylerin uğruna yanmak ve ömrünü bir şeylerin yolunda eritmek demektir. "

Yaşamak yanmaktır, yanasın gerek
Hayatın manası yalnız ondadır,
Mum eğer yanmazsa, yaşamır demek,
Onun yaşamağı yanmağındadır.

Şiir de onun için, " yürekte taşan duyguların ve beynini kemiren fikirlerin ifade vasıtasıdır. "

Öz köküme güvenmekle,
Öz yurdumun, toprağımın evladıyım,
Budak budak kollarımla
Çalım çapraz yollarımla
Babamdan çok,
Öz çağımın evladıyım

diyen Bahtiyar Vahapzade, " zamanı kendi nabzında çarptırmayı " başarmış; sadece Azeri Türklerinin değil, bütün Türk dünyasının son asırda yaşadığı mağduriyeti, esa-

reti, geri kalmışlığı, en derinden hissetmiş ve hayatını, kalemini hiç yulmadan bu esareten ve mağduriyetten kurtarmaya adanmış, gerçek bir düşünür, gerçek bir şair; 20. asırda insanlığın trajedisini sorgulayan en önemli yazarlardan biridir.

Bahtiyar Vahapzade, gücünü “öz”üne sadık kalmaktan ve beslendiği güçlü “damar”lardan almaktadır. Ona göre, “aynı renkli sun’i civeivlerden başka, dünyada an’anesiz hiçbir şey yoktur.” O, “yenilikçiliği”, “köke bağlanarak ve topraktan gıdalanarak, yeni, tekrarsız kollar ve dallar atmakta” görür. Vahapzade, Yahya Kemal’in, “Kökü mazide olan âti” dizesinin, en güzel ifadesini bulduğu şahsiyetlerden biridir.

Şüphesiz onun öz kökleri üzerinde yetiştirdiği ulu çınarı, yeni dallar atmaya, yeni filizler yetiştirmeye devam edecektir. Bu ulu mirası yaşatmak, sadece Azeri Türklerinin değil, bütün Türk Dünyasının borcu olmalıdır.

Bahtiyar Vahapzade’nin ölümünün birinci yılında, Ardahan Üniversitesi ve Nahçıvan Devlet Üniversitesi’yle birlikte onun yurduna en yakın bir Anadolu toprağı olan Ardahan’da, 12-15 Şubat 2010 düzenlediğimiz uluslararası sempozyumla bu görevimizi bir nebze de olsun yerine getirebilmeye çalıştık ve Erdem’in bu sayısını o toplantıda sunulan bildirilere ayırdık.

Bu anlamlı toplantının düzenlenmesinde emeği geçen herkese, başta bildirileriyle toplantımızı onurlandıran değerli bilim insanlarına ve güzel ev sahipliği için Ardahan Valiliği ve Ardahan Üniversitesi’ne, sayın vali Mustafa Tekmen ve rektörler sayın İsa Habibbeyli ve Ramazan Korkmaz’ın şahsında teşekkürlerimi sunuyorum, Bahtiyar Vahapzade’nin aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyorum.

Ruhu şad olsun!

Prof. Dr. Osman HORATA
Atatürk Kültür Merkezi Başkanı

